

INDIVIDUÁLNE REPREZENTÁCIE LÁSKY MLADÝCH ĽUDÍ NA SLOVENSKU A V ČESKEJ REPUBLIKE

IVAN LUKŠÍK

Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, Bratislava

BARBORA PETRŮ PUHROVÁ

Fakulta humanitních studií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

JAKUB ŠROL

Ústav experimentálnej psychológie, Centrum spoločenských vied SAV, Bratislava

ABSTRACT

Objectives. The investigation of love has produced several psychological concepts and theories. In addition to general signs of love, several cross-cultural differences were also identified. The aim of the study was to verify the previously created 5-factor model of love, which was created on the basis of individual representations of love of young people in Slovakia, and to find out whether this model is also valid in a cross-cultural Czech-Slovak comparison.

Sample and procedure. The research was conducted on a sample of 397 respondents from the Slovak Republic ($M=23.1$, $SD=2.54$, men=115; women=282) and 441 respondents from the Czech Republic ($M=21.5$, $SD=2.15$; men=107; women=334) who were aged 18–29. The research was focused on this age cohort due to the fact that for this period of the so-called emerging adulthood is important to explore in the area of relationships and love.

Methods. Quantitative methodology was used in the research, the research was carried out with the help of an electronically administered questionnaire. In the questionnaire, a previously verified scale of Individual representations of love was used. In the questionnaire were included questions concerning selected characteristics of partner relationships and demographic data.

Analyses. The data were processed by confirma-

tory factor analysis separately for the Czech and Slovak samples, further by correlation analyses and linear regression analysis, which showed relationships with other variables.

Results. The results showed in both countries 5 factors of individual representations of love: 1. physical love, commitment, building and searching, 2. spiritual love, 3. power and positive benefits of love, 4. the opposite side of love and 5. biological and self-centred love. Age and strength of religious faith showed to be predictors of individual factors.

Limits. Since the research was not conducted on a representative sample and it mostly consisted of female university students, the possibilities of generalization are limited. This quantitative research also worked with a selected limited number of meanings of love.

key words:

cross-cultural comparison,
emerging adulthood,
love,
partner relationships

klúčové slová:

kroskultúrna komparácia,
vynárajúca sa dospelosť,
láska,
partnerské vzťahy

ÚVOD

Láska, najmä partnerská a romantická láska, je živou témou skúmania v sociálnych vedách od polovice 20. storočia. V súčasnosti existuje široká škála zameraní vo výskume lásky. Skúma sa biologická stránka lásky, napr. v súvislosti so systémom odpovede na stres (Mercado & Hibel, 2017), psychologické aspekty lásky (Masaryk, 2012), ale aj sociokultúrne aspekty, napríklad normy, skripty, prototypálne príbehy

Došlo: 15. 6. 2022; B. P. P., Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Štefánikova 5670, 760 01 Zlín; e-mail: petru_puhrova@utb.cz

Autori ďakujú grantovej podpore VEGA 1/0426/18 „Psychologické, socio-kultúrne a biologické zdroje lásky“, APVV 18-0303 „Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescence a mladej dospelosti“ a recenzentom za podnetné pripomienky k úprave textu.

či ideológie, ktoré sú považované za zdroje, z ktorých ľudia čerpajú, keď si vytvárajú svoje predstavy a príbehy lásky (Giddens, 1992). Konceptie lásky poukazujú na rozdiely medzi milovať a mať rád (Rubin, 1970), vášnivou a partnerskou láskou (Berscheid & Hatfield, 1978), medzi vášňou, intimitou a oddanosťou (Sternberg, 1986), medzi romantickou a posadnutou láskou (Acevedo & Aron, 2009). Hendrick a Hendrick (1989) identifikovali päť faktorov lásky: blízkosť a nekonfliktnosť, mania-ambivalencia, nevyhýbavá náklonnosť a praktická a rozumná láska. Teórie lásky často zahŕňajú sexuálny komponent a zdôrazňujú sexuálne vzrušenie (Berscheid, 1988; Hatfield, 1988; Sternberg, 1988). Doterajšie poznanie skúmania lásky v sociálnych vedách prinieslo viacero všeobecných psychologických teórií. Láska je súčasťou Eriksonovej teórie psychosociálneho vývinu (Erikson, 2015), je konceptualizovaná v Sternbergovej trojzložkovej teórii lásky (Sternberg, 1986, 1988), alebo v Leeho štýloch lásky (Lee, 1973). Vplyvné sú aj sociologické koncepty, akým je Baumanova (2003) tekutá láska či Gidensov (1992) čistý vzťah a ďalšie. Vedľa týchto teórií sa vynárajú aj provokatívne koncepty ako napr.: *láska ako transformatívna moc byť zamilovaný*, či *stretnutie/zrážka pudu a mýtu* (Lamy, 2015).

Láska sa skúma v súvislosti s rodom, resp. pohlavím (Gawda, 2008; Hendrick & Hendrick, 1995; Tehrani & Yamini, 2020) a vekom (Heintz & Ruch, 2021) či religiozitou (Levin & Kaplan, 2010) a osobitými charakteristikami partnerských vzťahov (Berscheid & Reis, 1998; Reis et al., 2000; Sternberg, 1986, 1988; Surra et al., 2006). Výskum Willmota potvrdil, že prechod mladých ľudí rozdielnymi vzdelávacími úrovňami a pracovnými pozíciami facilituje ich diskurzy o láske a intimitate (Willmot, 2007). Dôležitý je aj vývinový aspekt lásky. Romantická láska je dôležitá najmä v období dospievania. Podľa Arnetta (2004) je pre obdobie vynárajúcej sa dospelosti (18–25, resp. 29 rokov) typické, že mladí ľudia predtým, než si nájdu trvalého partnera, skúmajú rôzne možnosti v oblasti romantických vzťahov a lásky. Podľa Eriksona (2015) je láska výslednou cnosťou a signalizuje zvládnutie konfliktu medzi intimitou a izoláciou v období mladej dospelosti (20–30 rokov). V skúmaní lásky v období vynárajúcej sa dospelosti sa potvrdzuje, že láska je dôležitou oblasťou života mladých ľudí (Mayseless & Einat, 2013) a že postoje k láske súvisia s postojmi k iným oblastiam života (Facio & Resett, 2013). Ukazuje sa, že mediálne vzory zohrávajú významnú úlohu v predstavách o láske (Tukachinsky & Dorros, 2018) a že štýly lásky súvisia so vzťahovými väzbami mladých ľudí na svojich rodičov (Fermani et al., 2019).

Menšia pozornosť sa vo výskumoch venuje tomu, či a ako sú osobné koncepty lásky prepojené so sociokultúrnym kontextom. Niektorí autori zastávajú pozíciu, že láska je sociálne konštruovaná entita (Beall & Sternberg, 1995; Coontz & Marriage, 2005; Soloski et al., 2013). Sociálne konštrukcie lásky sú ovplyvnené prostredím, v ktorom človek žije, a tiež osobnou skúsenosťou (Beall & Sternberg, 1995). Uvažuje sa o tom, že láska je vytváraná v tenzii medzi kultúrne prezentovanými vzormi lásky a realistickou podobou lásky, ktorá umožňuje fungovanie partnerského vzťahu (Koontz et al., 2017). Naša štúdia ide v tejto línii hľadania prepojenia medzi kultúrnym a individuálnym v poznaní a presvedčeníach o láske, ktoré je rozšírené medzi mladými ľuďmi v období vynárajúcej sa dospelosti. V predchádzajúcej štúdii sa v súvislosti s mladými ľuďmi ukázalo prepojenie medzi individuálnymi a kultúrnymi reprezentáciami lásky. Individuálne reprezentácie lásky (predstavy, presvedčenia o láske) sa vytvárajú na podklade troch významných kultúrnych zdrojov lásky, a to západného mýtu romantickej lásky a jeho súčasných podôb, konceptu kresťanskej lásky a popularizovaných psychologických konceptov lásky (Lukšík & Guillaume, 2018). Otázkou je, či v rôznych kultúrach existujú rôzne zdroje pre vytváranie predstáv a významov lásky.

Kroskultúrne podobnosti a rozdiely

Viacerí autori uvádzajú, že koncept lásky je v rôznych kultúrach univerzálny (Hatfield & Rapon, 2006; Hatfield et al., 2007) a že niektoré aspekty lásky sa medzi kultúrami prekrývajú (Neto et al., 2000; Sprecher et al., 1994). Sprecherov výskum komparoval štýly lásky medzi Američanmi, Rusmi aj Japoncami a ukázal, že u všetkých prevažoval eros (Sprecher et al., 1994). Podobný výsledok v kroskultúrnom porovnaní ôsmich krajín bol zaznamenaný aj v ďalšej štúdií (Neto et al., 2000). Aj iné výskumy v individualistických kultúrach ukázali, že láska je chápaná ako osobná skúsenosť, ktorá sa nezískava v rodine ani v skupine, ale v párových vzťahoch a intenzívnejších interpersonálnych skupinách (Fehr, 2015). Iné štúdie však naznačujú, že v popisoch lásky nie sú rozdiely medzi individualistickými a kolektivistickými kultúrami (Janowski et al., 2015; Yildirm et al., 2014). V porovnávacej štúdií Ruska, Brazílie a centrálnej Afriky sa ukázalo, že jadrom reprezentácií lásky je v týchto krajinách láska, ktorá reflektuje to, čo je na človeku dobré a láskavé, a tiež spôsob, akým sa človek môže stať lepším. Isté rozdiely však zaznamenané boli: napríklad Brazílčania chápu lásku ako zmyselnú, osobnú morálnu voľbu. Rusi vnímajú lásku ako problematickú, alebo dokonca ako prekážku, a Stredoafričania vnímajú lásku ako Bohom danú a takú, ktorá zušľachtuje človeka (Pilishvili & Koyanongo, 2016). Ukázalo sa, že láska pravdepodobne pomáha udržiavať romantické vzťahy, a to najmä v kultúrach, v ktorých je vyššia vzťahová mobilita (Gonzaga et al., 2008; Kito et al., 2017).

Kroskultúrne rozdiely vo vnímaní a prežívaní lásky sa skúmajú zväčša medzi výrazne odlišnými kultúrami. Ako je to medzi kultúrami ktoré majú k sebe blízko? V prípade Českej republiky a Slovenska je potrebné zmieniť 75-ročnú spoločnú históriu. Popri spoločnej histórii, dlhodobým osobným, sociálnym, či kultúrnym väzbám, daným aj podobnými jazykmi boli a naďalej sú medzi týmito krajinami aj isté rozdiely. Kultúrne rozdiely sa týkajú oblasti religiozity. Zatiaľ čo na Slovensku verí v Boha väčšina populácie (69 %), v Českej republike je to menej ako tretina populácie (29 %; Pew Research Centre, 2018). Hodnotové dimenzie preukázali rozdielnosť aj v iných oblastiach: slovenská kultúra je difúznejšia (rozdelenie medzi verejným a súkromným životom nie je celkom jasné), kolektivistickejšia, viac emočne nastavená a tiež viac orientovaná na prítomnosť než česká kultúra (Dumetz & Gáboriková, 2017). Porovnanie hodnôt mladých ľudí na Slovensku a v Česku ukázalo, že pre Slovákov je dôležitejší rešpekt, zviazanosť a akceptácia zvykov a myšlienok, ktoré hlása tradičná kultúra, viera či filozofia. Zmyslové uspokojenie, potešenie zo života, užívanie si a rozmaznávanie sa má väčší význam u českej mladej populácie. (Ilgová & Ritomský, 2009). Novší výskum ukázal, že keď mladí ľudia na Slovensku čelia náročným úlohám, sú si – v porovnaní s českými rovesníkmi – istejší, že ich zvládnu, že väčšinou dosiahnu to, čo si zaumienia, a že sú schopní robiť väčšinu vecí lepšie než ostatní. Muži v oboch krajinách sú sebedomejši než ženy (Andresová & Čavojská, 2021). Otázkou je, do akej miery tieto rozdiely zohrávajú úlohu vo vnímaní lásky.

SÚČASNÁ ŠTÚDIA

V slovenskom sociokultúrnom prostredí sme overili 5-zložkový model lásky (Lukšik & Šrol, 2022) a chceme ho overiť na ďalšej vzorke a v kroskultúrnej komparácii. Lásku možno skúmať rôznym spôsobom. My sa prikláňame ku konceptualizácii lásky ako sociálnej reprezentácie, ako systému predstáv, presvedčení a poznania, ktorý sa v sociálnej komunikácii opätovne reprezentuje (Moscovici, 2000). Láska je predmetom verejného záujmu, o ktorom sa diskutuje, premýšľa, ktorý vyvoláva napätie a podnecuje akcie (Marková, 2007). Takýto pohľad na lásku už bol empiricky explorovaný (Pilishvi-

li & Koyanongo, 2016). Ukázalo sa, že o láske možno uvažujeme aj v rámci tzv. individuálnych sociálnych reprezentácií (Lukšík & Guillaume, 2018), teda ako o zovšeobecnených skúsenostiach s láskou v partnerských vzťahoch a sociálnych vzťahoch, ktoré čerpajú z viacerých dostupných sociálnych a kultúrnych zdrojov. Tento sociokultúrny prístup je podobný tomu, ktorý vo svojom výskume subjektívnych skúseností s partnerskou láskou použili Watts a Stenner (2005), resp. podobný sociálnym a kultúrnym konštrukciám lásky podľa Bealla a Sternberga (1995) a tiež štýlom lásky podľa Leeho (1973), ktoré majú ideologický a aj sociálny a psychologický rozmer.

V tejto štúdii si kladieme nasledujúce otázky:

1. Aká je štruktúra individuálnych sociálnych reprezentácií lásky mladých ľudí v období vynárajúcej sa dospelosti?
2. Existujú rozdiely medzi mladými ľuďmi na Slovensku a v Českej republike v individuálnych reprezentáciách lásky?

Vo výskume sme sledovali aj ďalšie premenné, ktoré môžu mať vplyv na obsahy a významy lásky u mladých ľudí, a to vek, pohlavie, viera, partnerský vzťah a sociálny status.

METÓDA

Výskumný dizajn

Vzhľadom k formulovaným výskumným otázkam sme vo výskume použili prierezový kvantitatívny výskumný dizajn, čiastočne potvrdzujúci naše predchádzajúce poznanie o reprezentáciách lásky a čiastočne exploračný (získovanie vplyvov nových premenných na reprezentácie lásky).

Výskumná metóda

Vo výskume bol použitý elektronicky administrovaný dotazník. Z predchádzajúcej kvalitatívnej explorácie (Lukšík & Guillaume, 2018) bolo identifikovaných 37 hlavných kategórií individuálnych reprezentácií lásky. Po ich obsahovej revízii (zlúčenie príbuzných kategórií, eliminácia respondentmi málo zastúpených kategórií a zistení internej konzistencie metodiky) bolo vybraných 21 položiek. Tieto položky boli využité ako základ pre vytvorenie škály Individuálnych reprezentácií lásky (IRL; Lukšík & Šrol, 2022). Respondenti a respondentky sa v IRL vyjadrovali, do akej miery daná položka vystihuje lásku na 5-stupňovej škále (od úplne vystihuje po vôbec nevystihuje). Vo výskume sme sa pýtali na charakteristiky partnerských vzťahov, teda či majú, alebo nemajú respondenti/respondentky aktuálny partnerský vzťah a koľko trvá (v mesiacoch), zaujímal nás počet partnerských vzťahov a aj dĺžka najdlhšieho zo vzťahov. Súčasťou dotazníka boli tiež demografické údaje: vek, pohlavie, práca (resp. štúdium), bydlisko, deti, zaujímal nás religiózny status a aj sila religiozity (ako často sa človek venuje viere na škále od každodenne po vôbec nie). Na špecifický druh religiozity sme sa v tomto výskume nepýtali. Pýtali sme sa ďalej na bydlisko (dedina – ďalej spracované ako vidiek, mesto bez špecifikácie, okresné mesto, krajské mesto – spolu ďalej spracované ako mesto a Bratislava/Košice – spolu ďalej spracované ako veľké mesto) a či majú respondenti/respondentky vlastné deti.

Realizácia výskumu

Výskum sa realizoval na dvoch vysokých školách, na Trnavskej univerzite na Slovensku a na Univerzite Tomáše Bati (ďalej UTB) v Zlíne v Českej republike. Študenti a študentky boli v rámci psychologických a metodologických predmetov oslovení na dobrovoľnú účasť vo výskume. V prvom kole boli oslovené študentky a študenti Trnavskej

univerzity a UTB v Zlíne na dobrovolnú účasť vo výskume. Tí/tie, ktorí/é sa zapojili do výskumu, mohli osloviť mladých ľudí v podobnom veku (najmä mužov), aby tiež vyplnili online dotazník. Táto účasť vo výskume bola študentom počítaná ako zložka aktívnej účasti na predmetoch štúdia (sociálna psychológia, metodológia a pod.).

Etické otázky

Všetky postupy, ktoré sa týkali respondentov, boli v súlade s etickými štandardmi výskumu Slovenskej akadémie vied a tiež v súlade s etickými štandardami APA a Helsinsku deklaráciou z roku 1964 a jej neskoršími dodatkami alebo porovnateľnými etickými štandardmi. Projekt, v rámci ktorého sa realizoval tento výskum, bol posúdený etickou komisiou pracoviska.

Výskumná vzorka

Výskumu sa celkove zúčastnilo 838 mladých ľudí vo veku 19–29 rokov, z toho 397 respondentov a respondentiek vo veku 18–29 (muži = 115, ženy = 282, $M = 23,1$; $SD = 2,54$) zo Slovenskej republiky a 441 respondentov vo veku 18–29 rokov (muži = 107, ženy = 334, $M = 21,5$; $SD = 2,15$) z Českej republiky. Išlo o dvojestupňový príležitostný výber (podrobnosti pozri vyššie v časti realizácia výskumu). Ďalšie demografické údaje o výskumnej vzorke sú uvedené nižšie (tab. 1).

Tab. 1 Socio-demografické charakteristiky výskumnej vzorky

Charakteristiky vzorky	CZ		SK	
	n	%	n	%
Rod				
muži	107	24,3	115	29,0
ženy	334	75,7	282	71,0
Pracovný status				
študenti	354	85,7	213	64,0
pracujúci	59	14,3	120	36,0
Vierovyznanie				
áno	237	54,9	308	77,6
nie	195	45,1	89	22,4
Bydlisko				
vidiek	204	51,4	217	49,2
mesto	166	41,8	179	40,6
veľké mesto	27	6,8	45	10,2
Vlastné deti				
áno	12	2,7	18	4,5
nie	429	97,3	379	95,5
Partnerský vzťah				
áno	303	68,7	269	67,8
nie	138	31,3	128	32,2

Spracovanie dát

V prvom kroku štatistického spracovania dát sme testovali zhodu 5-faktorového modelu dotazníka IRL s modelom, ktorý uvádzajú Lukšík a Šrol (2022) prostredníctvom konfirmačnej faktorovej analýzy (CFA) s odhadom DWLS v balíku R lavaan (Rosseel, 2012) (tab. 2). Následne sme explorovali korelácie výsledných piatich faktorov IRL s ostatnými premennými v našej štúdií prostredníctvom korelačnej analýzy (Pearsonova korelácia). Nakoniec sme vykonali viacnásobné lineárne regresné analýzy, kde sme každý z piatich faktorov individuálnych reprezentácií lásky predikovali premennými: vzorka, vek, rod, náboženská viera, partnerský status a počet vzťahov. Preskúmali sme tak, aký podiel variancie tieto prediktory vysvetlia v jednotlivých faktoroch. Na štatistické analýzy boli využité programy R a Jamovi.

VÝSLEDKY

Konfirmačná faktorová analýza

Tab. 2 ukazuje výsledky konfirmačnej faktorovej analýzy. Pre porovnanie, štandardizované faktorové sýtenia z CFA, vypočítané oddelene v slovenskej a českej vzorke, sa

Tab. 2 Štandardizované faktorové sýtenia z konfirmačnej faktorovej analýzy uskutočnenej pre celú vzorku

	F1	F2	F3	F4	F5
Láska je záväzok	,55				
Láska sú fyzické prejavy	,51				
Láska je budovanie vzťahu	,66				
Láska je hľadanie	,64				
Láska bez podmienok		,59			
Láska je Boh		,46			
Láska všetko prekoná		,75			
Láska je vnútorná harmónia			,61		
Láska dáva životu zmysel			,69		
Láska je oslobodzujúci pocit			,72		
Láska chráni pred deštrukciou			,73		
Láska je boj				,53	
Láska je nepochopiteľná				,48	
Láska je závislosť				,71	
Láska je zahľadenosť do seba					,63
Láska sa dobre predáva					,50
Láska je nástrojom na reprodukciu					,71
Láska je pudová záležitosť					,71
Láska je sebaláska					,52
<i>Korelácie medzi faktormi</i>					
F1	1.				
F2	,53	1.			
F3	,58	,70	1.		
F4	,35	,06†	,30	1.	
F5	,21	-,15	,16	,64	1.

$\chi^2(179) = 799,8, p < ,001, CFI = ,91, TLI = ,89, RMSEA = ,064$

Poznámka. Všetky faktorové sýtenia a korelácie sú štatisticky významné ($p < 0,001$), pokiaľ nie je uvedené inak; † štatisticky nevýznamné ($p = 0,065$)

nachádzajú v prílohe (tab. 6). V súlade s predchádzajúcou psychometrickou analýzou (Lukšík & Šrol, 2022) ukázali výsledky konfirmačnej analýzy akceptovateľnú zhodu 5-faktorového modelu s dátami, a to tak v slovenskej, ako aj v českej vzorke. Z ďalšej analýzy (tab. 2) však boli vyradené dve položky: „láska má rôzne podoby“ a „láska je umenie“, ktorých faktorové sýtenie bolo nižšie než 0,3.

Na základe položiek, ktoré tvorilo 5 faktorov, sme tieto faktory nazvali nasledovne: 1. fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie; 2. spirituálna láska; 3. sila a pozitívne prínosy lásky; 4. odvrátená strana lásky; 5. biologická a sebastredná láska (tab. 3). Obsahy aj názvy faktorov boli rovnaké, ako nám vyšli v predchádzajúcej validizačnej štúdii (Lukšík & Šrol, 2022).

Tab. 3 Jednotlivé faktory lásky a položky, ktoré ich sýtia

faktor	názov	Položky
1.	fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie	Láska je záväzok byť spolu v dobrom aj v zlom. Láska sú fyzické prejavy lásky. Láska je budovanie vzťahu. Láska je hľadanie.
2.	spirituálna láska	Láska je bez podmienok. Boh je láska. Láska všetko prekoná.
3.	sila a pozitívne prínosy lásky	Láska je vnútorná harmónia. Láska dáva životu zmysel. Láska je oslobodzujúci pocit. Láska nás chráni pred deštrukciou.
4.	odvrátená strana lásky	Láska je boj. Láska je nepochopiteľná. Láska je závislosť.
5.	biologická a sebastredná láska	Láska je zahľadenosť do seba. Láska je to, čo sa dobre predáva. Láska je nástrojom prírody na reprodukciu. Láska je pudová záležitosť. Láska je vlastne sebaláska.

Korelačná analýza

Ako ukazuje tab. 4, viaceré premenné korelujú s jednotlivými faktormi lásky. Vek koreloval s faktormi odvrátená strana lásky a biologická a sebastredná láska. Rod (1–ženy; 2–muži) koreloval s faktormi fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie, s faktorom spirituálnej lásky a so silou a pozitívnymi prínosmi lásky. Vzdelanie korelovalo s faktormi spirituálna láska, odvrátená strana lásky a biologická a sebastredná láska. Vierovyznanie korelovalo s faktormi fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie, s faktorom spirituálnej lásky, so silou a pozitívnymi prínosmi lásky, ako aj s faktorom biologickej a sebastrednej lásky. Sila náboženského vierovyznania korelovala so všetkými faktormi a celkový počet partnerských vzťahov s faktorom spirituálnej lásky (tab. 4).

Tab. 4 Popis faktorového skóre a korelačnej analýzy jednotlivých faktorov s ďalšími premennými

	<i>M</i>	<i>SD</i>	ω	F1	F2	F3	F4	F5
1. Faktor 1 – fyzická láska, záväzok...	3,88	0,70	,69					
2. Faktor 2 – spirituálna láska	3,72	0,78	,64					
3. Faktor 3 – sila a pozitívne prínosy	3,80	0,79	,79					
4. Faktor 4 – odvrátená strana	3,40	0,87	,60					
5. Faktor 5 – biologická a sebastredná	2,70	0,79	,76					
6. Vek				–,04	,03	–,04	–,17	–,18
7. Rod (1–ženy, 2–muži)			–	–,07	–,10	–,09	,05	–,01
8. Vzdelanie (1–základné...4–vysokoškolské; n = 829)			–	–,01	,07	,04	–,17	–,18
9. Viera (1 = nie, 2 = áno; n = 829)			–	,07	,50	,14	–,04	–,17
10. Sila náboženskej viery (1–žiadne venovanie sa viere, 5–každodenné venovanie sa viere; n = 838)			–	,15	,61	,16	–,07	–,22
11. Bydlisko (1–dedina...3–veľké mesto; n = 838)			–	–,04	–,04	–,04	–,04	,01
12. Vlastné deti (1 = nie, 2 = áno; n = 838)			–	–,03	–,03	,03	–,03	–,02
13. Partnerský vzťah v súčasnosti (1 = nie, 2 = áno; n = 838)			–	,06	–,03	,05	–,03	–,04
14. Dĺžka súčasného partnerského vzťahu (dĺžka v mesiacoch; n = 557)			–	–,04	–,01	–,04	–,06	–,03
15. Celkový počet partnerských vzťahov (n = 837)			–	–,04	–,11	,01	–,01	,07
16. Dĺžka najdlhšieho vzťahu (n = 684)			–	,01	–,01	,01	–,05	–,04
17. Štúdium/práca (1 = štúdium, 2 = práca) (n = 746)				,06	–,03	–,04	,01	–,04

Poznámky. Tabuľka obsahuje deskriptívne štatistiky a odhady reliability (McDonaldova ω) pre päť faktorov škály individuálnych reprezentácií lásky (IRL) a ich korelácie s vybranými demografickými a vzťahovými premennými v tejto štúdií. Korelácie (R), ktoré sú štatisticky významné ($p < ,05$), sú prezentované tučným písmom.

V tabuľke uvádzame dáta za slovenskú a českú vzorku spoločne, keďže rozdiely vo vnímaní lásky neboli výrazné, údaje za jednotlivé vzorky osobitne uvádzame v prílohe v tab. 4b a tab. 4c.

Regresná analýza

Následná regresná analýza ukázala, ktoré premenné predikujú jednotlivé faktory lásky (tab. 5). Pre každý z faktorov individuálnych reprezentácií lásky sme vytvorili regresný model so šiestimi prediktormi: vzorkou slovenskej oproti vzorke českej, vekom, rodom, silou náboženskej viery, súčasným partnerským statusom a celkovým počtom vzťahov. Ako možno vidieť z tab. 5, v troch faktoroch existujú významné rozdiely medzi českou a slovenskou vzorkou. Konkrétne vo faktore 1 – fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie a faktore 3 – sila a pozitívne prínosy lásky Česi a Češky skórovali nižšie ako slovenská vzorka. Opačne to bolo pri faktore 5 – biologická a sebastredná láska, kde Česi a Češky skórovali vyššie. Relatívne stabilný vplyv sme zaznamenali tiež ohľadom veku, ktorý bol významným negatívnym prediktorom štyroch z piatich faktorov. Sila náboženskej viery pozitívne predikovala prvé tri faktory a negatívne predikovala piaty faktor. Kým rod, partnerský status a celkový počet vzťahov taktiež vystupovali pri niektorých faktoroch lásky ako signifikantné

prediktory, ich predikčná sila bola veľmi nízka. Celkovo neboli podiely vysvetlenej variácie týmito prediktormi vysoké, výnimkou je Faktor 2 – spirituálna láska, kde sa veľká časť vysvetlenej variácie dala pripísať sile náboženskej viery.

Tab. 5 Regresné analýzy predikujúce 5 faktorov

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5
Vzorka (1 = SK, 2 = CZ)	-,12	-,06	-,10	,03	,23
Vek	-,07	-,01	-,08	-,17	-,11
Rod (1-ženy, 2-muži)	-,05	-,07	-,07	,07	-,00
Sila náboženskej viery	,10	,58	,13	-,05	-,12
Partnerský status (1 = nie, 2 = áno)	,08	,00	,05	-,00	-,05
Celkový počet vzťahov	-,03	-,03	,03	,01	,09
	R² = ,036	R² = ,378	R² = ,037	R² = ,032	R² = ,117

Poznámka. V tabuľke sú uvedené výsledky piatich regresných analýz predikujúcich päť faktorov individuálnych reprezentácií lásky. Pre každý model zobrazujeme štandardizovaný regresný koeficient každého prediktora a vysvetlený rozptyl vo výslednej premennej modelom (R^2). Významné regresné koeficienty ($p < 0,05$) sú uvedené tučným písmom. V prípade dichotomických prediktorov (vzorka, rod, partnerský status) uvádzame v zátvorkách, ako boli tieto prediktory kódované. Pozitívny regresný koeficient odráža vyššie hodnoty daného faktora v českej vzorke (v porovnaní so slovenskou), u mužov (v porovnaní so ženami) a u ľudí, ktorí sú v partnerskom vzťahu (v porovnaní s tými, ktorí nie sú).

Faktor 1: fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie, faktor 2: spirituálna láska, faktor 3: sila a pozitívne prínosy lásky, faktor 4: odvrátená strana lásky, faktor 5: biologická a sebastredná láska.

DISKUSIA

Výsledky konfirmačnej faktorovej analýzy potvrdili päť faktorov lásky, podobne ako v predchádzajúcej štúdií (Lukšik & Šrol, 2022), a to v oboch krajinách. Tieto faktory sme nazvali nasledovne: 1. fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie, 2. spirituálna láska, 3. sila a pozitívne prínosy lásky, 4. odvrátená strana lásky, 5. biologická a sebastredná láska.

Prvý faktor: fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie spája v sebe viaceré aspekty lásky. Byť spolu v dobrom aj v zlom odkazuje na záväzok, ktorý sa z kresťanstva dostal do širšieho povedomia a do jazyka. V tomto faktore je tiež dôraz na dynamický, resp. akčný aspekt lásky, ako je práca na vzťahu alebo budovanie vzťahu, čo môže poukazovať na Frommov odkaz učenia sa umeniu milovať (Fromm, 1956). K tomu ešte pristupuje fyzický aspekt lásky. Tento faktor, v ktorom je prítomný záväzok a budovanie vzťahu, je podobný s tým, čo Watts a Stener (2005) zistili vo svojej Q-štúdií a nazvali vzájomná dôvera, uznanie a podpora (aj keď v britskom faktore je viac zvýraznený individualistický aspekt – priestor pre každého z partnerov na svoju realizáciu). Je tiež podobný tomu, čo Watts a Stenner (2013) v inej štúdií nazývajú trvalý záväzok. Tento faktor má tiež blízko k pojmu kryštalická láska (Guillaume, 2020), teda láska, ktorá sa vyvíja, upevňuje, je založená na dôvere, komunikácii, porozumení, vzájomnej podpore a starostlivosti. Tento význam lásky má blízko aj ku konceptu monogamnej či manželskej lásky v kresťanskom ponímaní, preto neprekvapuje korelácie s religiozitou. Prvý faktor má tiež podobný obsah ako Sternbergov (1988) trojzložkový model lásky: intimita, väšeň a záväzok.

Druhý faktor – spirituálna láska – obsahuje explicitné spojenie lásky s Bohom, bezpodmienečnosť lásky a silu lásky. Tento faktor je zrejme blízky ku konceptu lásky ako

agapé, ktorú popisuje napr. Lee (1973) ako nezištnú lásku, uprednostňovanie druhého pred sebou samým. Tento faktor má blízko aj k tomu, čo sme predtým (Lukšík & Guillaume, 2018) nazvali ako láska presahujúca človeka a spájajúca sa s Bohom. Tento faktor sa podľa očakávania spája tiež s vyššou mierou religiozity.

Tretí faktor nazvaný sila a pozitívne prínosy lásky obsahuje viacero psychologických a psychohygienických aspektov, ako sú zmysel života, ochrana pred deštrukciou, vnútorná harmónia, oslobodzujúci pocit. Tento faktor môže súvisieť s tým, čo Watts & Stener (2005) nazývajú romantický mýtus lásky, avšak v našom faktore chýba mystický a iracionálny význam tejto silnej lásky. V prípade faktora sila a pozitívne prínosy lásky ide skôr o socializovanú romantickú lásku (Giddens, 1992), ktorá nie je tragická ani mystická a ktorá môže byť istým ideálom, ale zároveň aj vhodným podnikom pre spolužitie. Môže tiež ísť aj o súcitnú lásku (Berschied, 2010) ako nepodmienenú, čistú, pravú lásku.

Štvrtý faktor – odvrátená strana lásky – poukazuje na negatívne stránky lásky, ako je boj, nepochopenie a závislosť. Tento faktor, podobne ako biologická a sebastredná láska, môže súvisieť s demytologizáciou romantickej lásky.

Piaty faktor – biologická a sebastredná láska – spája v sebe niekoľko aspektov lásky. Je tam prítomný sebastredný aspekt lásky, pudový aspekt lásky a láska ako komodita. Spotrebný aspekt lásky môže odkazovať na Baumanov (2003) koncept tekutej lásky. Aj keď to v tomto faktore nie je explicitne zmienené, odkazuje tento faktor cez pudovú zložku na často zmieňovaný komponent lásky – sexualitu a erotickú lásku (Masuda, 2003; Yela, 2006).

Čo sa týka kroskultúrnych rozdielov, v oboch krajinách bola zistená rovnaká faktorová štruktúra piatich faktorov. Prvý a tretí faktor sú však silnejšie v slovenskej vzorke a piaty faktor v českej. Tento rozdiel môže byť spôsobený vyššou religiozitou (náboženskou) slovenských mladých ľudí a možno istou spotrebnosťou v prístupe k láske v českej vzorke. Môže to odrážať väčší význam hodnoty záväzku v slovenskej populácii a silnejší hedonizmus v českej (Ilgová & Ritomský, 2009). Aby sme brali do úvahy nielen jednotlivé faktory, ale aj rozdiely medzi dvoma krajinami, tak kroskultúrne stabilnejšie sa ukazujú byť spirituálna láska a odvrátená strana lásky. V inej kroskultúrnej štúdií (Pilishvili & Koyanongo, 2016) sa ukázalo, že láska je to, čo je na človeku dobré a láskavé, resp. spôsob, ako sa stať lepším, čo je blízko k nášmu tretiemu faktoru, v ktorom sme zaznamenali kroskultúrny rozdiel.

Je zaujímavé, že parametre partnerských vzťahov nezohrávali v tomto porovnaní žiadnu významnú úlohu. Ukazuje sa len, že vyšší počet partnerských vzťahov predikuje sebastredný, pudový a spotrebný faktor 5 (v počte partnerov nie je rozdiel medzi slovenskou a českou vzorkou). Podobnú súvislosť tohto faktora lásky, avšak s počtom sexuálnych vzťahov, sme zaznamenali v ďalšej štúdií (Lukšík & Guillaume, 2022). Pravdepodobne sú v nadväznosti na lásku dôležitejšie iné parametre kvality partnerského vzťahu a spokojnosti (Aron et al., 2006; Meeks et al., 1998).

Výsledky ukázali isté vplyvy základných demografických premenných na zistené faktory lásky. Prvé tri faktory korelujú s religiozitou a silou religiozity. Kým pri prvých dvoch faktoroch môžeme nájsť v týchto faktoroch prvky kresťanskej lásky, tretí faktor s psychologickým obsahom nemá jednoznačnú súvislosť s religiozitou. Posledný faktor – biologická a sebastredná láska – je v regresnej analýze podľa očakávania predikovaná nižšou mierou religiozity. Potvrďuje sa, že láska súvisí s religiozitou, ale nemusí to byť len religiózna láska (Levin & Kaplan, 2010). Ukazuje sa tiež súvislosť sledovaných faktorov s vekom. Nižší vek predikuje všetky faktory – okrem druhého spirituálneho faktora. Je možné predpokladať, že extrahované 4 faktory lásky s vekom ustupujú a nahrádza ich spirituálna láska. Bolo už predtým potvrdené, že láska

ako súčasť sily charakteru sa vekom mení (Heintz & Ruch, 2021). Ukazuje sa tiež vplyv vzdelania na reprezentácie lásky, a to vplyv vyššieho vzdelania na spirituálnu lásku a nižšieho vzdelania na odvrátenú stranu lásky a biologickú a sebastrednú lásku. Tento výsledok môže súvisieť s tým, že prechod rozdielnymi vzdelávacími cestami a pracovnými pozíciami facilituje rôzne diskurzy o láske a intimitate (Willmot, 2007).

Posledným rozdielom, ktorý sa ukázal, bolo zistenie, že ženský rod význame predikoval spirituálnu lásku (faktor 2) a psychologickú lásku (faktor 3) a mužský rod odvrátenú stranu lásky (faktor 4). Predtým boli sledované iné dimenzie rodových rozdielov. Ukázala sa napríklad významnejšie hravá láska u mužov a väčšie zastúpenie mala priateľská, praktická a manická láska u žien (Hendrick & Hendrick, 1986). Podobne u mužov sa predtým ukázalo viac altruistickej a hravej lásky ako u žien a u žien viac pragmatickej a manickej lásky ako u mužov (Gawda, 2008; Tehrani & Yamini, 2020). Položky použitého dotazníka založeného na individuálnych reprezentáciách lásky tieto dimenzie, žiaľ, neobsahovali.

ZÁVERY

Výsledky štúdie, ktorá bola zameraná na reprezentácie lásky mladých ľudí v období vynárajúcej sa dospelosti, nepotvrdzujú v plnej miere žiadnu zo súčasných teórií lásky. Tieto reprezentácie lásky majú niektoré znaky tekutej lásky (Bauman, 2003), čistého vzťahu (Giddens, 1992) a štýlu lásky agapé (Lee, 1973). Jeden z identifikovaných faktorov nazvaný ako fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie sa približuje k tomu, čo Sternberg (1988) vymedzil ako trojzložkový model lásky (intimita, vášeň a záväzok). Zdá sa, že podľa našich zistení sa láska u mladých ľudí vytvára na podhubí kultúrnych vzorov (mýtus romantickej lásky, kresťanská láska), avšak do predstáv o láske sa pravdepodobne premietajú doterajšie partnerské skúsenosti a socializované predstavy o láske (tzv. socializovaná romantická láska). Výsledky ukázali výraznú zhodu vo vnímaní lásky mladými ľuďmi v Českej republike a na Slovensku, rozdiely boli len v sile jednotlivých faktorov. Preukázal sa vplyv veku a viery na individuálne reprezentácie lásky.

LIMITY ŠTÚDIE

Limitom štúdie je jej prierezný dizajn, ktorý nezachytáva dynamiku zmien reprezentácií lásky v priebehu vynárajúcej sa dospelosti ani v priebehu partnerskej histórie. Ďalším limitom štúdie je, že výber položiek mohlo priniesť vylúčenie niektorých okrajových, ale tiež dôležitých významov lásky, ako sú priateľská láska, manická láska, altruistická hrová láska a pod. Interpretácia vplyvu viery na reprezentácie lásky je nejednoznačná, keďže sme sa pýtali len na osobnú identifikáciu respondentov s vierou. Výsledky možno zovšeobecniť prevažne len na vzorku vysokoškolských študentiek a študentov. Bude potrebné overiť tieto kroskultúrne zistenia na väčšej sade výrokov a pomocou iných metodologických prístupov (napríklad použitím Q-metodológie). Bude tiež potrebné preskúmať dynamické aspekty vo vnímaní lásky v priebehu vynárajúcej sa dospelosti. Keďže predikcie v našom regresnom modeli neboli silné, je potrebné opätovne overiť naznačené vzťahy.

LITERATÚRA

- Acevedo, B., & Aron, A. (2009). Does a long-term relationship kill romantic love? *Review of General Psychology, 13*, 59–65. <https://doi.org/10.1037/a0014226>
- Andresová, N., & Čavojská, K. (2021). *Hodnoty mladých. Porovnanie hodnôt a postojov Čechov a Slovákov*. Rada mládeže Slovenska. <https://hodnotymladych.org/>
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through relationships: Functions, forms, and processes*. Psychology Press.

- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood. The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.
- Aron, A., Fisher, H. E., & Strong, G. (2006). Romantic love. In A. L. Vangelisti, & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 595–614). Cambridge University Press.
- Bauman, Z. (2003). *Liquid love: On the frailty of human bonds*. Polity Press.
- Beall, A. E., & Sternberg, R. J. (1995). The social construction of love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 417–438. <https://doi.org/10.1177/0265407595123006>
- Berscheid, E. (1988). Some comments on love's anatomy: Or, whatever happened to old-fashioned lust? In R. J. Sternberg, & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 359–374). Yale University Press.
- Berscheid, E. (2010). Love in the fourth dimension. *Annual Review of Psychology*, 61, 1–25. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100318>
- Berscheid, E., & Hatfield, E. (1978). *Interpersonal attraction* (2nd ed.). Addison-Wesley.
- Berscheid, E., & Reis, H. T. (1998). Attraction and close relationships. In D. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (pp. 93–281). McGraw-Hill.
- Collins, W. A., & van Dulman, M. (2006). Friendships and romance in emerging adulthood: Assessing distinctiveness in close relationships. In J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 219–234). American Psychological Association.
- Coontz, S., & Marriage, A. (2005). *History: How love conquered marriage*. Penguin Books.
- Dumetz, J., & Gáboríková, E. (2017). The Czech and Slovak Republics: A cross-cultural comparison. *Marketing Science and Inspirations*, 11(4). <https://ssrn.com/abstract=2906325>
- Erikson, E. H. (2015). *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Portál.
- Facio, A., & Resett, S. (2013). Work, romantic relationships, and life satisfaction in Argentinean emerging adults. *Emerging Adulthood*, 2(1), 27–35. <https://doi.org/10.1177/2167696813515854>
- Fermani, A., Bongelli, R., Carrieri, A., del Moral Arroyo, G., Muzi, M., & Portelli, C. (2019). “What is more important than love?” Parental attachment and romantic relationship in Italian emerging adulthood. *Cogent Psychology*, 6(1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/23311908.2019.1693728>
- Fromm, E. (1956). *The art of loving*. Harper and Row.
- Gawda, B. (2008). Gender differences in the verbal expression of love schema. *Sex Roles*, 58, 814–821. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9404-8>
- Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy*. Polity.
- Gonzaga, G. C., Haselton, M. G., Smurda, J., Davies, M., & Poore, J. C. (2008). Love, desire, and the suppression of thoughts of romantic alternatives. *Evolution and Human Behavior*, 29, 119–126. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2007.11.003>
- Guillaume, M. (2020). Láska mladých ľudí na Slovensku - moc a nemoc kultúry. In I. Lukšák, N. & Kallová (Eds.), *Kvalita života a kvalita vzťahov. Human Communication Studies*, 13, 141–162.
- Hatfield, E. (1988). Passionate and companionate love. In R. J. Sternberg, & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 191–217). Yale University Press.
- Hatfield, E., & Rapson, R. L. (2006). Passionate love, sexual desire, and mate selection: Cross-cultural and historical perspectives. In P. Noller, & J. A. Feeney (Eds.), *Close relationships: Functions, forms, and processes* (pp. 227–243). Psychology Press.
- Hatfield, E., Rapson, R. L., & Martel, L. D. (2007). Passionate love and sexual desire. In S. Kitayama & D. Cohen (Eds.), *Handbook of cultural psychology* (pp. 760–779). Guilford Press.
- Heintz, S., & Ruch, W. (2021): Cross-sectional age differences in 24 character strengths: Five meta-analyses from early adolescence to late adulthood. *The Journal of Positive Psychology*, 17(3), 356–374. <https://doi.org/10.1080/17439760.2021.1871938>
- Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392–402. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.2.392>
- Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 784–794.
- Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (1995). Gender differences and similarities in sex and love. *Personal Relationships*, 2, 55–65. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.5.784>
- Ilgová, J., & Ritomský, A. (2009). Hodnoty mladých Čechov a Slovákov - komparatívny empirický výskum. *Sociálne a politické analýzy* 3(1). 73–113. http://sapa.flvp.unipo.sk/images/files/83_1336263308_44_Ilgova_Ritomsky.pdf
- Jankowiak, W., Shen, Y., Yao, S., Wang, C., & Volsche, S. (2015). Investigating love's universal attributes: A research report from China. *Cross-Cultural Research*, 49, 4(7), 422–436. <https://doi.org/10.1177/1069397115594355>

- Kito, M., Yuki, M., & Thomson, R. (2017). Relational mobility and close relationships: A socioecological approach to explain cross-cultural differences: Relational mobility and relationships. *Personal Relationships, 24*. <https://doi.org/10.1111/perc.12174>
- Koontz, A., Norman, L., & Okorie, S. (2017). Realistic love: Contemporary college women's negotiations of princess culture and the "reality" of romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 36*(2), 535–555. <https://doi.org/10.1177/0265407517735694>
- Lamy, L. (2015). Beyond emotion: Love as an encounter of myth and drive. *Emotion Review, 8*(2), 97–107. <https://doi.org/10.1177/1754073915594431>
- Lee, J. A. (1973). *The colors of love: An exploration of ways of loving*. New Press.
- Levin, J., & Kaplan, B. H. (2010). The Sorokin multidimensional inventory of love experience (smile): development, validation, and religious determinants. *Review of Religious Research, 51*(4), 380–401. <https://doi.org/10.2307/20778530>
- Lukšík, I., & Guillaume, M. (2018). Representations of love in the early stages of love. *Human Affairs, 28*(3), 271–284. <https://doi.org/10.1515/humaff-2022-0020>
- Lukšík, I., & Guillaume, M. (2022). Individual representations of love and their social and cultural resources. *Human Affairs, 32*, 267–281. <https://doi.org/10.1515/humaff-2022-0020>
- Lukšík, I., Šrol, L. (2022). Young people's individual representations of love – validation of a new scale. *Polish Psychological Bulletin, 53*(4), 254–260. <https://doi.org/10.24425/ppb.2022.143371>
- Marková, I. (2007). *Dialogičnost a sociální reprezentace*. Academia.
- Masaryk, R. (2012). Láska ako koncept v psychológii. In D. Marková, & L. Rovňanová (Eds.), *Sexuality 5. Zborník z vedeckej konferencie* (pp. 274–296). UMB.
- Masuda, M. (2003). Meta-analyses of love scales: Do various love scales measure the same psychological constructs? *Japanese Psychological Research, 45*(1), 25–37. <https://doi.org/10.1111/1468-5884.00030>
- Maysel, O., & Einat, E. (2013). Finding a meaningful life as a developmental task in emerging adulthood: The domains of love and work across cultures. *Emerging Adulthood, 2*, 63–73. <https://doi.org/10.1177/2167696813515446>
- Meeks, B. S., Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*, 755–773. <https://doi.org/10.1177/0265407598156003>
- Mercado, E., & Hibel, L. C. (2017). I love you from the bottom of my hypothalamus: The role of stress physiology in romantic pair bond formation and maintenance. *Social and Personality Psychology Compass, 11*(2), 1–12. <https://doi.org/10.1111/spc3.12298>
- Moscovici, S. (2000). The history and actuality of social representations. In G. Duveen, S. Moscovici (Eds.), *Social representations: Explorations in social psychology* (pp. 120–155). Polity Press.
- Neto, F., Mullet, E., Deschamps, J., Barros, J., Benvindo, R., Camino, L., & Machado, M. (2000). Cross-cultural variations in attitudes toward love. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 31*, 626–635. <https://doi.org/10.1177/0022022100031005005>
- Pew Research Centre (2018). *How do European countries differ in religious commitment? Use our interactive map to find out*. <https://www.pewresearch.org/religion/wp-content/uploads/sites/7/2018/10/Eastern-Western-Europe-FOR-WEB.pdf>
- Pilishvili, T. S., & Koyanongo, E. (2016). The representation of love among Brazilians, Russians and Central Africans: A comparative analysis. *Psychology in Russia: State of the Art, 9*(1), 84–97. <https://doi.org/10.11621/pir.2016.0106>
- Reis, H. T., Collins, W. A., & Berscheid, E. (2000). The relationship context of human behavior and development. *Psychological Bulletin, 126*, 844–872. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.6.844>
- Rosseel, Y. (2012). IJavean: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software, 48*, 1–36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Rubin, Z. (1970). Measurement of romantic love. *Journal of Personality and Social Psychology, 16*(2), 265–273. <https://doi.org/10.1037/h0029841>
- Soloski, K. L., Pavkov, T. W., Sweeney, K. A., & Wetchler, J. L. (2013). The social construction of love through intergenerational processes. *Contemporary Family Therapy, 35*(4), 773–792. <https://doi.org/10.1007/s10591-013-9247-5>
- Sprecher, S., Aron, A., Hatfield, E., Cortese, A., Potapova, E., & Levitskaya, A. (1994). Love: American style, Russian style, and Japanese style. *Personal Relationships, 1*, 349–369. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1994.tb00070.x>
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review, 93*(2), 119–135.
- Sternberg, R. J. (1988). *The triangle of love:*

Intimacy, passion, commitment. Basic Books.

Surra, C. A., Gray, C. R., Boettcher, T. M. J., Cottle, N. R., & West, A. R. (2006). From courtship to universal properties: Research on dating and mate selection, 1950 to 2003. In A. L. Vangelisti, & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 113–130). Cambridge University Press.

Tehrani, H. D., & Yamini, S. (2020). Gender differences concerning love: A meta-analysis. *Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 27, 603–626. <https://doi.org/10.4473/TPM27.4.7>

Tukachinsky R., & Dorros, S. M. (2018). Parasocial romantic relationships, romantic beliefs, and relationship outcomes in USA adolescents: rehearsing love or setting oneself up to fail? *Journal of Children and Media*, 12(3), 329–345. <https://doi.org/10.1080/17482798.2018.146391>

Von Cranach, M. (1995). Social representations and individual actions: Misunderstandings, omissions and different premises. *Journal for the Theory of Social Representation*, 25(3), 285–293. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1995.tb00276.x>

Watts, S., & Stenner, P. (2005). The subjective experience of partnership love: a Q-Methodological study. *British Journal of Social Psychology*, 44(1), 85–107. <https://doi.org/10.1348/014466604X23473>

Watts, S., & Stenner, P. (2013). Definition of love in a sample of British women: An empirical study using Q-methodology. *British Journal of Social Psychology*, 53(3), 557–572. <https://doi.org/10.1111/bjso.12048>

Willmot, H. (2007). Young women, routes through education and employment and discursive constructions of love and intimacy. *Current Sociology*, 55, 446–466. <https://doi.org/10.1177/0011392107076084>

Yela, C. (2006). The evaluation of love: Simplified version of the scales for Yela's Tetrangular Model based on Sternberg's Model. *European Journal of Psychological Assessment*, 22(1), 21–27. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.22.1.21>

Yildirim, F., Hablemitoglu, S., & Barnett, R. V. (2014). Reliability and validity of a Turkish version of the passionate love scale. *Social*

Behavior and Personality, 42(4), 673–684. <https://doi.org/10.2224/sbp.2014.424.673>

SÚHRN

Ciele. Doterajšie skúmanie lásky prinieslo viacero psychologických koncepcií a teórií. Okrem všeobecných znakov lásky boli identifikované aj viaceré kroskultúrne rozdiely. Cieľom štúdie bolo overiť 5-faktorový model lásky, ktorý bol vytvorený na základe individuálnych reprezentácií lásky mladých ľudí na Slovensku a zistiť, či tento model platí aj v kroskultúrnom porovnaní Českej a Slovenskej republiky.

Výskumný výber. Výskum bol realizovaný na vzorke 397 respondentov zo Slovenskej republiky (muži = 115; ženy = 282, M = 23,1; SD = 2,54) a 441 respondentov z Českej republiky (muži = 107; ženy = 334; M = 21,5, SD = 2,15). Výskum bol zameraný na vekovú kohortu 18–29 rokov, pretože pre toto obdobie tzv. vynárajúcej sa dospelosti je dôležité explorovanie v oblasti vzťahov a lásky.

Metóda. Vo výskume bola použitá kvantitatívna metodológia, výskum sa realizoval prostredníctvom elektronickej administrácie dotazníka. V dotazníku bola použitá predtým overená škála Individuálnych reprezentácií lásky. Dotazník sa tiež pýtal na vybrané charakteristiky partnerských vzťahov a na demografické údaje.

Analýzy. Dáta boli spracované konfirmačnou faktorovou analýzou osobitne pre českú a slovenskú vzorku, ďalej korelačnými analýzami a lineárnou regresnou analýzou, ktoré ukázali vzťahy s ďalšími premennými.

Výsledky. Výsledky ukázali v oboch krajinách 5 faktorov individuálnych reprezentácií lásky: 1. fyzická láska, záväzok, budovanie a hľadanie, 2. spirituálna láska, 3. sila a pozitívne prínosy lásky, 4. odvrátená strana lásky a 5. biologická a sebastredná láska. Prediktormi jednotlivých faktorov sa ukázali byť vek a sila náboženskej viery.

Limity. Keďže výskum nebol realizovaný na reprezentatívnej vzorke a súbor zväčša tvorili vysokoškolské študentky, možnosti zovšeobecnenia sú obmedzené. Tento kvantitatívny výskum tiež pracoval len s vybraným obmedzeným počtom významov lásky.

PRÍLOHA

Tab. 4b Popis faktorových skóre a korelačné analýzy jednotlivých faktorov s ďalšími premennými v slovenskej vzorke

	<i>M</i>	<i>SD</i>	F1	F2	F3	F4	F5
1. Faktor 1 – fyzická láska, záväzok...	3,98	0,76					
2. Faktor 2 – spirituálna láska	3,95	0,81					
3. Faktor 3 – sila a pozitívne prínosy	3,91	0,85					
4. Faktor 4 – odvrátená strana	3,31	0,96					
5. Faktor 5 – biologická a sebastredná	2,45	0,87					
6. Vek (n = 397)			-,13	-,11	-,10	-,15	-,14
7. Rod (1–ženy, 2–muži; n = 397)			-,07	-,12	-,08	,07	,01
8. Vzdelanie (1–základné...4–vysokoškolské; n = 397)			-,07	-,04	-,04	-,18	-,15
9. Viera (1 = nie, 2 = áno; n = 397)			,10	,47	,18	-,02	-,06
10. Sila náboženskej viery (1–žiadne venovanie sa viere, 5–každodenné venovanie sa viere; n = 397)			,59		,16	-,05	-,12
11. Bydlisko (1–dedina...3–veľké mesto; n = 397)			,00	,01	,03	,00	,00
12. Vlastné deti (1 = nie, 2 = áno; n = 397)			-,07	-,02	0,5	-,02	,01
13. Partnerský vzťah v súčasnosti (1 = nie, 2 = áno; n = 397)			,01	-,08	-,02	-,04	-,03
14. Dĺžka súčasného partnerského vzťahu (dĺžka v mesiacoch; n = 255)			-,08	-,07	-,04	-,04	-,00
15. Celkový počet partnerských vzťahov (n = 396)			-,06	-,13	,03	0,1	,16
16. Dĺžka najdlhšieho vzťahu (n = 312)			,00	-,04	,03	-,03	-,06
17. Štúdium/práca (1 = štúdium, 2 = práca) (n = 333)			-,03	-,19	-,11	,05	0,3

Poznámka. Tab. obsahuje deskriptívne štatistiky pre päť faktorov škály Individuálnych reprezentácií lásky a ich korelácie (Pearsonov korelačný koeficient) s vybranými demografickými a vzťahovými premennými pre slovenskú vzorku v tejto štúdií. Pearsonove korelácie, ktoré sú štatisticky významné ($p < ,05$), sú prezentované tučným písmom.

Tab. 4c Popis faktorových skóre a korelačné analýzy jednotlivých faktorov s ďalšími premennými v českej vzorke

	<i>M</i>	<i>SD</i>	F1	F2	F3	F4	F5
1. Faktor 1 – fyzická láska, záväzok...	3,79	0,63					
2. Faktor 2 – spirituálna láska	3,52	0,68					
3. Faktor 3 – sila a pozitívne prínosy	3,71	0,71					
4. Faktor 4 – odvrátená strana	3,49	0,76					
5. Faktor 5 – biologická a sebastredná	2,93	0,63					
6. Vek (n = 441)			–,03	–,03	–,06	–,15	–,01
7. Rod (1–ženy, 2–muži, n = 441)			–,10	–,12	–,11	,03	,00
8. Vzdelanie (1–základné...4–vysokoškolské; n = 441)			–,03	,02	,05	–,12	–,02
9. Viera (1 = nie, 2 = áno; n = 432)			–,03	,44	,03	,00	–,10
10. Sila náboženskej viery (1–žiadne venovanie sa viere, 5–každodenné venovanie sa viere; n = 441)			,09	,54	,06	–,03	–,11
11. Bydlisko (1–dedina...3–veľké mesto; n = 441)			–,08	–,08	–,11	–,09	,01
12. Vlastné deti (1 = nie, 2 = áno; n = 441)			,01	–,07	–,02	–,03	–,02
13. Partnerský vzťah v súčasnosti (1 = nie, 2 = áno; n = 441)			,11	,02	,12	–,02	–,06
14. Dĺžka súčasného partnerského vzťahu (dĺžka v mesiacoch; n = 302)			–,02	,01	–,05	–,07	–,04
15. Celkový počet partnerských vzťahov (n = 441)			–,03	–,10	–,02	–,04	–,03
16. Dĺžka najdlhšieho vzťahu (n = 372)			,01	–,01	–,01	–,07	–,03
17. Štúdium/práca (1 = štúdium, 2 = práca) (n = 413)			,12	–,01	–,03	,01	,04

Poznámka. Tabuľka obsahuje deskriptívne štatistiky pre päť faktorov škály Individuálnych reprezentácií lásky a ich korelácie (Pearsonov korelačný koeficient) s vybranými demografickými a vzťahovými premennými pre českú vzorku v tejto štúdií. Pearsonove korelácie, ktoré sú štatisticky významné ($p < ,05$), sú prezentované tučným písmom.

Tab. 6 Štandardizované faktorové sýtenia z konfirmačnej faktorovej analýzy uskutočnenej samostatne na dátach z českej a slovenskej vzorky

	Slovenská vzorka					Česká vzorka				
	F1	F2	F3	F4	F5	F1	F2	F3	F4	F5
Láska je záväzok	,52					,53				
Láska sú fyzické prejavy	,56					,49				
Láska je budovanie vzťahu	,61					,66				
Láska je hľadanie	,71					,57				
Láska bez podmienok		,61					,49			
Láska je Boh		,41					,40			
Láska všetko prekoná		,75					,74			
Láska má rôzne podoby		,48					,36			
Láska je vnútorná harmónia			,61					,68		
Láska dáva životu zmysel			,68					,67		
Láska je oslobodzujúci pocit			,78					,63		
Láska chráni pred deštrukciou			,75					,70		
Láska je boj				,53					,52	
Láska je nepochopiteľná				,48					,50	
Láska je závislosť				,71					,67	
Láska je zahladenosť do seba					,57					,54
Láska sa dobre predáva					,61					,32
Láska je nástrojom na reprodukciu					,72					,66
Láska je pudová záležitosť					,70					,59
Láska je sebaláska					,54					,34
Láska je umenie					,50					,48
	$\chi^2(179) = 438,1, p < ,001,$ CFI = ,93, TLI = ,92, RMSEA = ,060					$\chi^2(179) = 415,7, p < ,001,$ CFI = ,91, TLI = ,89, RMSEA = ,055				

Poznámka. Všetky faktorové sýtenia sú štatisticky významné ($p < 0,001$).